

дебатів, коли всі його учасники намагаються довести суду відповідність своєї позиції дослідженням у судовому розгляді доказам [3, с. 753].

Належна і професійна участь прокурорів у судових дебатах дає змогу не лише забезпечити виконання завдань кримінального провадження, а й сприяє утвердженню авторитету прокуратури як органу державної влади і конкретного прокурора як її представника в очах суспільства, оскільки саме цей етап судового розгляду разом із проголошенням вироку має найбільше виховне і соціальне значення. З огляду на це, державні обвинувачі та керівники відповідних прокуратур повинні забезпечити підвищення професійної майстерності у цьому напрямі.

Література

1. Каркач П. М. Державне обвинувачення в суді: конституційна функція прокуратури : Навч.-метод. посіб. / П. М. Каркач. – Х. : Право, 2007. – 208 с.
2. Каркач П. М. Організація роботи прокуратури міста, району. Методичний посібник з організації роботи в міських, районних прокуратурах / П.М. Каркач. – Х. : Право, 2008. – 352 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
4. Прокурорський надзор : учебник / Винокуров Ю. Е. [и др.] ; под общ. ред. Ю. Е. Винокурова. – 9-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2011. – 490 с.
5. Руководство для государственных обвинителей: криминалистический аспект деятельности / Под ред. О. Н. Коршуновой. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. – 688 с.

УКЛАДАННЯ ДОГОВОРІВ МІЖ ПОДРУЖЖЯМ, ЯКІ НЕ ЗАБОРОНЕНІ ЗАКОНОМ

Лаптії Оксана Юріївна

студентка-магістр юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

e-mail: OksanaLaptij@mail.ru

Ключові слова: договір, подружжя, спільне майно, шлюбний договір.

Здійснюючи повноваження співвласників, подружжя має право укласти між собою всі договори, які не заборонені законом (ч. 1 ст. 64 СК України)[1].

В даному випадку необхідно відзначити, що в юридичній літературі відношення до укладення договорів між чоловіком і дружиною були різні.

Ряд авторів вважають, що договори, які укладаються між чоловіком і дружиною не містять під собою правового підґрунтя, яке б відіграло самостійну роль в процесі регулювання майнових відносин подружжя. Крім того, поняття «договір, укладений між чоловіком та дружиною» замінюють поняттям «погодження», «юридичний акт», «двосторонній акт» [2, с. 134-135; 19, с. 63; 42, с. 28, 62-63]. Інші автори вважають, що між чоловіком та дружиною можуть укладатися договори, однак зазначають, що вони не вступають між собою в договірні відносини, за виключенням договору дарування [3, с. 104]. Деякі автори вважають, що договори, які укладають чоловік і жінка щодо спільного майна за формою і за змістом *аналогічні цивільно-правовим договорам* учасників спільної власності[4, с. 58].

Відповідно до ч. 1 ст. 626 ЦК України [5] *договір визначається* як домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Отже, визначення договору як домовленості двох і більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, дозволяє розглядати договір як юридичний факт, що лежить в основі зобов'язальних правовідносин[6].

В даному випадку необхідно зазначити, що саме остання позиція знайшла своє правове закріплення в СК України.

В результаті цього *договір в сімейному праві* набуває значення одного з основних видів юридичних фактів, які сприяють виникненню, зміні і припиненню прав та обов'язків подружжя[7, с. 102-105].

Таким чином, чоловік і дружина мають право *укласти договори щодо спільного майна* як за формою, так і за змістом, аналогічним цивільно-правовим договорам учасників спільної власності.

Укладаючи між собою договори, дружина та чоловік насамперед *реалізують свою цивільну правоздатність*, як і кожна фізична особа. Тому предметом такого договору можуть бути речі, які належать подружжю, як на праві особистої приватної власності, так і на праві спільної сумісної власності. Однак, в житті коло таких договорів, які укладаються між подружжям, є не надто широкими. Тому, такими договорами можуть бути: *купівля-продаж, дарування, договір довічного утримання (догляду), спадковий договір*.

Частина 1 ст. 67 СК України передбачає, що кожен з подружжя може укласти з сторонньою особою *договір купівлі-продажу, міни, дарування, довічного утримання, застави* щодо своєї частки у праві спільної сумісної власності, лише після її визначення та виділу в натурі або визначення порядку користування майном. Положення ч. 1 ст. 67 СК України, згідно з яким дружина, чоловік мають право розпорядження незалежно один від одного в разі визначення порядку користування спільним майном, викликає заперечення. При визначенні порядку користування спільним майном право спільної сумісної власності подружжя не припиняється. Особа, яка має право користування майном, не має право ним розпоряджатися. Тому у разі визначення лише порядку користування спільним майном подружжя, в чієму користуванні перебуває частина спільного майна подружжя, не може ним розпоряджатися[8, с. 204].

При укладенні *договору купівлі-продажу* важливе значення має форма власності щодо відчужуваного майна. Відповідно до ст. 361 ЦК України кожному учаснику спільної часткової власності належить частка в праві власності на спільне майно, відповідно до цього кожен співвласник самостійно розпоряджається своєю часткою у праві спільної часткової власності.

Таку передачу своєї частки *учасник спільної власності може зробити шляхом укладання договору купівлі-продажу*. Разом з тим, учасники спільної сумісної власності також можуть набувати та відчужувати майно за договором купівлі-продажу на праві спільної сумісної власності.

Так, відповідно до ст. 65 СК України [1] дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, за взаємною згодою. Таким чином, *на відміну від права спільної часткової власності*, коли кожен із співвласників має право самостійно розпоряджатися лише своєю часткою з дотриманням вимог про *переважне право купівлі-продажу частки* (ст.ст. 361, 362 ЦК України)у спільній сумісній власності розпорядження спільним майном здійснюється за згодою всіх співвласників.

Відносність переважного права співвласника полягає в тому, що це право реалізується в організаційних відносинах, учасники яких є персоніфікованими. Тобто в будь-якому разі чітко визначеними є суб'єкти правовідносин спільної власності. Однак його

характеристика як відносного не позбавляє переважного права співвласника й певних абсолютних властивостей, які полягають в абсолютності захисту переважного права.

Під *абсолютністю захисту* розуміється можливість носія переважного права пред'явити позов про переведення прав та обов'язків за договором купівлі-продажу частки до будь-якої іншої особи — не учасника спільної власності[9].

Гриняк А.Б. вказує на спірність ч. 3 ст. 746 ЦК України [5], в якій законодавець в імперативній формі встановлює, що у випадку, коли *набувачами є кілька фізичних осіб, вони стають співвласниками майна*, переданого їм за договором *довічного утримання (догляду)*, на праві спільної сумісної власності. Але, якщо набувачі майна бажають одержати майно не у спільну сумісну, а у спільну часткову власність, а відчужувач проти цього не заперечує, чи можуть бути якісь перешкоди для такого вирішення цього питання? Тому для уникнення різного роду непорозумінь *ч. 3 ст. 746 ЦК України запропоновано викласти не в імперативній, а в диспозитивній формі*, а саме: «Якщо набувачами є кілька фізичних осіб, вони стають співвласниками майна, переданого їм за договором довічного утримання (догляду), на праві спільної сумісної власності, якщо інше не передбачено домовленістю між ними. Якщо набувачами є кілька фізичних осіб, їх обов'язок перед відчужувачем є солідарним»[6].

Досліджуючи *договір ренти* як підставу виникнення права спільної власності, автором відзначено, що майно за договором ренти може передаватись як на праві приватної, так і спільної власності. Так, якщо одержувачем ренти є подружжя, то і всі рентні платежі за договором ренти є спільною сумісною власністю подружжя (якщо інше не передбачено шлюбним договором між ними). Крім того, *майно, яке набувається співвласниками на праві спільної сумісної власності*, зокрема, майно, що набувається подружжям, теж може перейти у їх власність на підставі договору ренти.

У випадку, якщо одним із подружжя під виплату ренти передається земельна ділянка або інше нерухоме майно, згода другого з подружжя має бути подана письмово та нотаріально засвідчена.

При укладенні *договорів дарування* необхідно дотримуватися спеціальних правил, встановлених для *відчуження частки у спільному майні*. Так, договори про відчуження нерухомого майна подружжя, що належить їм на праві спільної сумісної власності, посвідчується нотаріусом за наявності письмової згоди другого з подружжя (ч. 3 ст. 65 СК України).

Договори про відчуження нерухомого майна можуть бути посвідчені нотаріусом і *без згоди другого з подружжя*, якщо з правовстановлюючого документа, свідоцтва про шлюб та інших документів видно, що *зазначене майно є не спільною*, а особистою власністю одного з подружжя (набуте до реєстрації шлюбу, одержане в дарунок або в порядку спадкування, здійснено поділ майна, набутого під час перебування в зареєстрованому шлюбі, тощо). Договір про відчуження нерухомого майна може бути посвідчений без згоди другого з подружжя також у випадках, коли остання не проживає за місцем знаходження майна і місце проживання його невідоме. На підтвердження цієї обставини повинна бути подана копія рішення суду про визнання другого з подружжя безвісно відсутнім, яке набрало законної сили[10].

Дуже часто нареченим перед укладенням шлюбу батьки *дарували* дорогоцінні подарунки (автомобілі, коштовності, тощо). СК України впорядкував правовідносини, які виникали до шлюбу з приводу зроблених подарунків, і у разі відмови від шлюбу особи, яка одержала подарунок у зв'язку з майбутнім шлюбом, *договір дарування* на вимогу дарувальника може бути розірваний судом. У разі розірвання договору особа зобов'язана повернути річ, яка була їй подарована, а якщо вона не збереглася — відшкодувати її вартість (ч. 4 ст. 31 СК України).

Досліджуючи *договір про спільну діяльність*, відзначено, що для досягнення мети своєї спільної діяльності учасники договору здійснюють вклади або грошима чи іншим майном, або трудовою участю.

Але на практиці трапляються й такі, за якими сторони зобов'язуються спільно діяти в загальному інтересі, не роблячи при цьому ніяких внесків (наприклад, договори про виробничу кооперацію, про різного роду співробітництво тощо).

Відповідному аналізу піддана ситуація, коли один із подружжя бажає укласти *спадковий договір*, а інший — ні. Якщо подружжя як відчужувач не згодне із включенням спільно нажитого майна у спадковий договір або подружжя не дійшло згоди з приводу цього майна, то один з подружжя може у судовому порядку встановити свою частку в спільному майні і після цього укласти окремий спадковий договір.

Правовий режим житла, яке *збудовано самотійно*, залежить від того здійснював громадянин своє право один чи разом із іншими фізичними особами. Житло, що зведено декількома суб'єктами, належить їм на праві спільної власності. Вид спільної власності залежить від тих правових зв'язків, в яких знаходяться особи на момент здійснення свого права на житло шляхом самотійного будівництва. Наприклад, у випадку *будівництва житла подружжям між ними виникає спільна сумісна власність*. Слід зауважити, що *спільне майно подружжя* включає майнові об'єкти, що належать подружжю на праві спільної власності, а також спільні борги і права вимоги подружжя. Таке майно охоплює не тільки речі, але і майнові права, а також зобов'язання подружжя, що виникли в результаті розпорядження спільною власністю.

Отже до складу спільного майна подружжя можуть бути як права вимоги (наприклад, право на одержання дивідендів, страхового відшкодування й ін.), так і обов'язку щодо виконання, борги (обов'язок повернути гроші за договором позики, якщо договір укладався в інтересах сім'ї; *оплатити за договором підряду на ремонт квартири роботу тощо*). Відповідно до ст. 876 ЦК України *власником об'єкта будівництва або результату інших будівельних робіт є замовник*, якщо інше не передбачено договором.

Укладення *шлюбного договору* як спосіб домовленості між подружжям покликаний зменшити кількість спорів про поділ майна, набутого у шлюбі, в тому числі, й бізнесу. Адже за шлюбним договором можна вважати майно спільною частковою власністю подружжя, з визначенням для чоловіка, наприклад, $\frac{3}{4}$, а для дружини — $\frac{1}{4}$, особистою власністю кожного, придбаної за його доходи. Крім цього, сторони вправі домовитися про виплату дружині грошової компенсації без виникнення в неї прав на майно, набуте за час шлюбу на гроші чоловіка. Також вони можуть обумовити, яка частка в разі поділу належатиме кожному з них [11].

Однак і під час вирішення такого питання слід бути обачними. Адже в силу цивільно-правової природи шлюбного договору його умови завжди можна успішно оскаржити в суді, особливо, якщо в силу вступають ще й нюанси сімейного законодавства. Таким чином, коло підстав для визнання його недійсним помітно збільшується. До них можна віднести умови шлюбного договору, які ставлять одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище (ч. 4 ст. 93 СК України), а також ті, що стосуються особистих прав та обов'язків подружжя (ч. 3, ст. 93), їхніх неповнолітніх дітей. А ще існують такі моменти, як зменшення обсягу прав дитини, встановлених сімейним законодавством (ч. 4 ст. 93 СК України), та укладення шлюбного договору неповнолітніми особами, що вступили в шлюб без згоди їхніх батьків або піклувальника (ст. ст. 92, 94 СК України). Але, як засвідчує судова практика, найчастіше сторона, оспорує умови шлюбного договору, посилається на норми ЦК України. У такий спосіб, вона має на меті довести суду, що під час його укладення в силу погіршення здоров'я була *не в змозі усвідомлювати свої дії та керувати ними*.

Для цього досить пред'явити довідку як свідчення того, що один з подружжя на той момент знаходився на лікуванні від алкогольної або наркотичної залежності (як правило, анонімному, тобто в таємниці від іншого подружжя) з усіма витікаючими звідси наслідками. І тут уже суддя одноосібно вирішує: приймати її до відома чи ні.

Шлюбні контракти найбільшою популярністю користуються саме у *США*. Якщо у подружжя є діти від попереднього шлюбу, контракт доповнюється статтями про те, як буде оплачуватися їх навчання.

Надаючи подружжю право на укладення договорів між собою, законодавець *не зазначив конкретної форми таких правочинів*, що є суттєвим недоліком законодавства.

Містить вразливі місця і ч. 3 ст. 65 СК України, відповідно до якої для укладення одним із подружжя договорів, які потребують *нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна*, згода другого з членів подружжя має бути подана письмово.

Аналізуючи ч. 2 і 3 ст. 65 СК України, можна зробити висновок, що законодавець *розрізняє чотири види договорів*, пов'язаних з розпорядженням майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, які залежать від конкретного способу виявлення волі одним з членів подружжя при укладенні договорів другим з них:

- дрібні побутові правочини;
- правочини, що виходять за межі дрібних побутових;
- договори, що потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації;
- договори щодо цінного майна.

1. *Дрібні побутові правочини*. При укладенні цих правочинів ч. 2 ст. 65 СК України встановлює категоричне правило, згідно з яким маєтись згода другого з подружжя на вчинення правочинів, і ця згода не може бути спростована. Однак це не означає, що чоловік не може пред'явити позов про визнання такого правочину недійсним. Кожен з трьох ознак дрібного побутового правочину носить оціночний характер, а тому в разі спору щодо кваліфікації правочину, наявності або відсутності встановлених ознак правочину має встановлюватися судом шляхом ретельного аналізу фактичних обставин справи.

2. *Договори, які виходять за межі дрібних побутових правочинів*. У відношенні цих правочинів ч. 2 ст. 65 СК України встановлює презумпцію згоди одного з подружжя на вчинення зазначених правочинів іншим чоловіком. Однак ч. 2 ст. 65 СК України не встановлює критерію, в якому випадку такий договір можна визнати недійсним.

У літературі висловлюється думка, що такий договір може бути визнаний недійсним тільки в тому випадку, якщо буде доведено, що набувач діяв недобросовісно, тобто, знав або повинен бути знати, що інший чоловік згоди на вчинення даного договору не давав.

Разом з тим його вимогу про визнання правочину недійсним може бути задоволена судом лише в тому випадку, якщо доведено, що інша сторона в правочині знала або свідомо повинна була знати про незгоду другого з подружжя на здійснення даного правочину, тобто діяла свідомо недобросовісно.

3. *Договори, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договори про цінне майно*.

На запитання, яке саме майно слід відносити до цінного, ні СК України, ні Цивільний кодекси України не дають чіткої відповіді і не містять визначення критеріїв цінності майна. Нотаріус змушений самотійно орієнтуватися в ситуації, беручи до уваги не тільки реальну вартість майна, але, мабуть, і матеріальний стан сім'ї, подружжя, яким таке майно належить.

Письмова згода другого з членів подружжя має бути і при укладенні одним із членів подружжя договорів стосовно цінного майна відповідно до ч. 3 ст. 65 СК України. Однак, законодавство не дає тлумачення поняття «цінного майна», що є його недоліком.

Вважаю, що під *цінним майном* слід розуміти речі, які мають важливе історичне, сімейне, значення для одного чи обох подружжя. Тому до такого цінного майна можна віднести вироби з дорогоцінних металів чи каміння, дорогий посуд, картини, антикваріат, меблі тощо. Такі речі можуть бути подаровані, куплені, успадковані, передані від родичів.

Однак, вважаю, що перелік таких речей дати практично не можливо, так як вони будуть різними в кожному конкретному випадку.

Але *перелік речей, який відноситься до цінного майна дати практично неможливо*, тому що вони будуть різними в кожному конкретному випадку.

Аналіз ст. 65 СК України дає підстави зробити висновок, що така згода подружжя здійснюється на окремому документі (заяві), а справжність підпису нотаріально засвідчена.

На укладення таких договорів *не поширюється положення про наявність презумпції згоди другого з подружжя*. Згідно ч. 3 ст. 65 СК України згода другого з подружжя має бути дано письмово, а на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально посвідчено. За відсутності такого прямо вираженої згоди іншого з подружжя зазначені договори за позовом іншого члена подружжя мають бути визнані недійсними.

Отже, *згода другого чоловіка повинна вимагатися нотаріусом* при посвідченні лише договорів, які укладаються одним з подружжя щодо майна, яке є *об'єктом права спільної власності*. Оскільки договором є дво- або багатосторонні правочини, то нотаріус не повинен вимагати такої згоди при укладанні одним з подружжя односторонніх правочинів, наприклад, при видачі довіреностей.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Стефанчук Р.О.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947— III (2947— 14). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2947—14>.
2. Ворожейкин Е. М. Семейное право [Текст] : учеб. /Е. М. Ворожейкин . — М.: Юрид. лит., 1959. — 450 с.
3. Ромовська З. В. Коментар до глави 8 «Право спільної сумісної власності» Сімейного кодексу України [Текст] // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. — К., 2004. — № 7. — С. 29–52.
4. Никитина В. А. Имущество супругов [Текст] : монография/ Никитина В. А. — М.: Юрид. лит., 1962. — 345 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 від 16.01.2003 № 435— IV (435— 15). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Гриняк А.Б. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення права спільної власності фізичних осіб [Текст] : Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Гриняк Андрій Богданович. НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України. — К., 2007. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mydisser.com/ru/catalog/view/2419.html>
7. Антокольская М. В. Лекции по семейному праву [Текст] : учеб. / М. В. Антокольская . — М.: Юрид. лит., 1988. — 374 с.
8. Семейное право Украины: [Текст] : учебник / Под ред. Ю.С. Червоного. — Х.: Одиссей, 2005. — 520 с.
9. Крат В.І. Переважне право співвласника. Способи захисту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.commerciallaw.com.ua

10. Договір дарування: Роз'яснення Мін'юсту України від 16.03.2011. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0021323> — 11

11. Христенко Н.Ю. Право спільної сумісної власності фізичних осіб [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Христенко Надія Юріївна . НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України. — К., 2006. — 20 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://avtoreferat.net/content/view/2063/45/>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Лебедєва Юлія Леонідівна

студент-спеціаліст юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна

e-mail: julia3047@rambler.ru

Ключові слова: адміністративна відповідальність, посадова особа, підстави та правове регулювання адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права.

Основні ознаки адміністративної відповідальності полягають у тому, що вона: є засобом охорони встановленого державою порядку; нормативно визначена і полягає в застосуванні(реалізації) правових норм; є наслідком винного антигромадянського діяння; супроводжується державним і громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння; пов'язана з примусом, з негативними для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру), який він має зазнати; реалізується у відповідних процесуальних формах.

Суб'єктів адміністративної відповідальності, як виду адміністративних правовідносин слід відрізняти від суб'єктів адміністративного права в цілому.

Найбільш поширене виділення таких основних видів суб'єктів адміністративної відповідальності: загальні та спеціальні.

Загальним суб'єктом адміністративної відповідальності є осудні фізичні особи, яким на момент вчинення адміністративного правопорушення виповнилось 16 років (ст.12 КпАП).

Крім загальних ознак, у конкретних складах адміністративних правопорушень суб'єкт може характеризуватися ще й додатковими, специфічними властивостями. Такі суб'єкти називаються спеціальними. До них можна віднести посадових осіб, водіїв, керівників, капітанів суден, батьків, військовозобов'язаних тощо. У деяких статтях КпАП спеціальний суб'єкт не називається, хоча мається на увазі.

Спеціальні ознаки детермінуються і нормативно закріплюються з метою диференціації відповідальності різних категорій осіб, забезпечення справедливої правової оцінки їх неправомірних дій. Вони фіксуються у статтях Особливої частини КУпАП і впливають на кваліфікацію правопорушення.

Ст. 2 ЗУ «Про державну службу» дає визначення посади та посадової особи.

Посада - це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень.